

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 din za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davok posebe. Pošt. šte. rač. 11.153. Telefon 45-86

Važen problem

Na letošnji glavni skupščini je bil sprejet predlog skupščinskega odbora za izpremembo pravil naše organizacije. Ta izprememba naj se izvrši po sledečih načelih:

Pravila naj slone brezpogojno na načelih parlamentarne demokracije; volitve in razdelitev delegatov se morajo izvršiti na osnovi proporca, virilni glasovi se imajo pri glasovanju in odločevanju eliminirati.

Sistem delegatov je treba reorganizirati tako, da se ustvari kontinuiteta med delegacijami za banovinske in glavne skupščine.

Banovinske skupščine se morajo glede števila delegatov razširiti, glavne skupščine pa skrajšati ter jih usposobiti za delo po načelih stanovske demokracije.

V nova pravila naj se vnesejo ženski odseki, kot posvetovalni organi pri vseh organizacijskih edinicah.

Na podlagi tega sklepa bodo morala letos vsa sreska društva JUU preučiti projekt novih pravil, sestavljen soglasno med vodstvom dravske in savske sekcije, čigar načela si je osvojila tudi letošnja glavna skupščina v Banji Luki.

Tako stopajo zopet naša pravila v ospredje splošnega zanimanja organizacije, zopet se je pokazala potreba izpremeniti osnove našega združenja, kljub temu, da smo se morali v teku razmeroma kratke dobe njegovega obstoja že ponovno ukvarjati s to nalogo.

Kje leži glavni vzrok temu neprestanemu nihanju in volji po strukturni izpremembi naše organizacije?

Za nas Slovence je zadeva precej jasna. V imenu slovenske delegacije je predložil letošnji glavni skupščini načelno izjavo tov. Hreščak.

Mislimo, da je zaradi razpravljanja o projektu novih pravil po naših sreskih društvih v letošnjem letu potrebno, seznaniti slovensko učiteljsko javnost vsaj v glavnih obrih s to načelno izjavo:

Naša državna organizacija je v pogledu razvojnega stopnje in poedinih banovinah še zelo heterogena. Dočim imamo Slovenci toliko v zoolj stanovskem kolikor v kulturnem, gospodarskem in socialnem oziru izgrajeno svoje sekcije skoraj do zadnjih potankosti, se nahajajo skoraj vse ostale sekcije še v zelo prvotnih organizacijskih oblikah. Če sama primerjava letnega članskega prispevka Slovencev z onimi v ostalih banovinah kaže dovolj nazorno vso razliko v razvojnem razmerju poedinih sekcij naše skupne organizacije. V Sloveniji se giblje letni članski prispevek med 180 din do 200 din, medtem ko plačuje večina ostalih sekcij ca. 35 din članarino na leto. Z ozirom na našo popolnejšo organizacijsko zgradbo je docela razumljivo, da stremimo Slovenci iz objema sedanjih centralističnih pravil in zahtevamo za svoje na široko razpredene kulturne in gospodarske učiteljske organizacije popolno svobodo gibanja. Avtonomija naših podjetij je nujno potrebna za nadaljnji njihov razvoj ter ne more prenesti brez škode nikakega centralističnega utesnjevanja. Sicer je treba — resnici na ljubo — pribiti dejstvo, da se glavna uprava ni še nikdar poslužila proti slovenski sekciji svojih statutarno dovoljenih ji sredstev.

Drugi razlog, nič manj važen od prvega, leži v funkcionalni manjvrednosti in neuspešnosti našega centralistično zgrajenega organizacijskega aparata. Po sedanjih pravilih predstavlja vsakoletna glavna skupščina najvišji in najvažnejši ter za vso jugoslovansko javnost najbolj reprezentativen in kompetenten forum jugoslovanskega učiteljstva. Po svoji visoki funkciji in misiji bi moral vsako leto nuditi vsej javnosti in odločujočim činitelem v državi najadekvatnejšo sliko vsega stremjenja in plemenitega napa učiteljskega stanu za kulturni napredek Jugoslavije. Statutarna pomembnost glavnih skupščin, kjer se zbira okrog 500 delegatov vseh jugoslovanskih sreskih učiteljskih društev, da spričo zainteresirane javnosti manifestirajo svoj kulturni program in dajejo nasvete za njegovo ostvaritev, stoji pa že vso dobo organizacijske eksistence v diametralnem nasprotju z resničnim dogajanjem na glavnih skupščinah. Vsa osebna obračunavanja, kakršna Slovenci po morebitni potrebi likvidiramo že po svojih sreskih in banovinskih skupščinah, prenašajo druge primitivnejše organizirane edince na ta najvišji forum, tako da mora javnost leto za letom prisostvovati neokusnim medsebojnim osebnim blatenjem. V taki atmosferi ni niti časa niti razpoloženja za kulturno nujna vprašanja. Pravila so nam ustvarila aparat, ki ne funkcionira in ki ne dela časti učiteljskemu stanu. Slovenci, ki prihajamo že vrsto let na glavne skupščine in trošimo za nje velikanske vsote denarja, moramo s prekrizanimi rokami in občutki žentantnosti tvoriti neprostoovoljno in drago stafažo nastopom, ki nam ne delajo časti, ki nas ne potrjujejo v potrebnem kulturnem optimizmu, ter nam končno ne dovoljujejo, da bi mogli iz svojih bogatih izkušenj tehnično ali stvarno kakorkoli prispevati k izboljšanju takega nevdržnega stanja.

Odgovornim v premislek

Naše šole so materialno silno slabo oskrbljene, tako da jim prečesto primanjkuje najnujnejše potrebščine. Toda še pri tem, že itak dovolj skromnem oskrbovanju šol s sredstvi, obstajajo razlike, ki so naravnost nesmiselne in, ki kažejo na to, da se izdajajo razni odloki brez primerne premisleka in seveda tudi poznavanja dejanskih razmer in potreb.

Že lani sem opozoril na to, da so z odlokom določene postavke v proračunu B, ki se nanašajo na učila in učiteljske knjižnice, popolnoma neutemljene. Ker se ni od lani v tem oziru prav nič izpremenilo, je treba tozadevne pripombe pač ponoviti, kajti problem je pereč.

Velikanska razlika med postavkami za učila eno-, štiri- in večrazredne je naravnost smešna. Po mojem mnenju potrebuje enorazredna prav toliko in ravno tako dobrih učil, kakor kakšna štiri-, šest- in tudi desetrazredna šola. Te večrazrednice imajo, odnosedno potrebujejo samo po eno zbirko naprav za pouk elektrike, toplote, magnetizma. Enako pa potrebuje po eno zbirko vseh teh naprav tudi enorazrednica, saj se mora tudi v

njej predelati ves učni program in to v mnogo težjih okoliščinah, kakor na večrazrednicah! Danes pa je tem enorazrednicam naravnost onemogočeno izpopolniti zbirke učil, ker so kar po mačehovski odrinjene. S to prakso se seveda treba enkrat za vselej prekiniti. Z novim odlokom naj se določi, da se postavka proračuna B za učila na vseh šolah prilagodi stvarnim potrebam.

Nič bolje ni z učiteljskimi knjižnicami. Mar potrebuje takšna knjižnica v desetrazrednici več strokovnih del (morda po več izvodov ene razprave?) kot enorazrednica? Po moji skromni sodbi je učitelj »samotar« prav tako potreben »dražjih« in številnejših razprav kakor njegov tovariš v kraju, kjer je po šest ali deset učnih moči. Zato je treba postavke za učiteljske knjižnice na vseh šolah popolnoma izenačiti!

Z ukrepom v navedenem smislu pa naj se ne odlašja, kajti to zahteva zdrav razvoj našega šolstva. Če imamo dovolj ljudskega denarja za športna društva, prosvetne domove in podobno, ga mora biti tudi za učila in učiteljske knjižnice!

Učitelj in narodna obramba

Finančni zakon za leto 1939./1940. predpisuje narodno-obrambni sklad. Vanj se bodo stekala sredstva, namenjena za narodno obrambo. Dogodki zadnjih let so dokazali, da varuje države pred nenadnimi udari v veliki meri močna obramba. Ob dejstvu, da poedinne države odmerjajo milijardna števila za obrambo meja, za izpopolnitev orožja, zgradbo zaklonišč in drugih naprav, namenjenih v vojne svrhe, je združeno s svetovno oborožitvijo nastala potreba za zgraditev vseh istih sredstev in priprav tudi v naši državi.

V času, ko se mirno sožitje med narodi le malo spoštuje in so mednarodna jamstva in zagotovila vredna malo ali nič, je padlo težišče obrambe vse bolj na lastna sredstva in moči poedinih držav. V tej tekmi za vojaško pripravljenost svojega naroda vlagajo poedinne države cele nekdanje proračunske zneske, vsaka v celoti moči svojega naroda. Tudi male države se tej potrebi ne morejo izogniti. Ker pa so povečini male države cilj teženj nekaterih velikih držav, je duhovna pripravljenost in gnotna dajatev malih držav toliko nujnejša in potrebnejša.

V tej luči gledana odmera za narodno-obrambni sklad se povsem strinja z zavestjo vsega učiteljskega stanu, da je treba našo obrambo povečati, državo očuvati in za njo doprinesti vsako, še tako veliko žrtev. To prepričanje izrekamo z največjim rodoljubljem, da kot v miru tako ob vsakem času vodimo mladino in narod k ljubezni do domovine in pripravljenosti do njene obrambe.

Ob tej priliki, ko izpolnjujemo državljansko dolžnost in dajemo naši državi skupnosti na oltar zopet nov znesek, nas navdajata dve misli:

Prva misel hiti k naši državi, k njenim mejam, k spomenikom naše narodnosti in kulture, k žrtvam, ki so ustvarile našo svobodo in k rodu, ki hoče v teh mejah ostati svoboden. Zato želimo, da bi denar za narodno obrambo, zbran od vseh slojev našega naroda resnično in plodno služil svojemu namenu in našo varnost s potrebnimi sredstvi uresničil.

Druga misel je namenjena naši učiteljski službi.

Učitelj in gospodarstvo

Pri anketi, ki jo priobčuje »Učiteljski tovariš« je nekaj časa, »Ali je potrebna učiteljska strokovna naobrazba«, se suče v glavnem vprašanje okoli dveh problemov, katerima naj bi služila današnja šola. Prvi obsega kulturno in prosvetno področje, drugi pa je gospodarskega značaja. Med njima je nastal dvoboj: ali bomo posvetili bodočo šolo le prosveti, to se pravi dviganju splošnega izobrazbenega nivoja našega ljudstva, ali pa bomo pritegnili šolo k perečemu vprašanju reševanja gospodarskih razmer. Nekateri, ki vidijo sodobno gospodarsko mizerijo, bi hoteli pomagati ljudstvu na vsak način, pa čeprav bi nudila šola morda le drobtinico. Med njimi niso niti redki, ki si domišljajo, da bi vse rešili, če bi reformirali šolstvo in ga približali strokovni kmetijski izobrazbi.

Do obeh problemov zavzemajo pisci ankete dokaj različna stališča. Zanimiva je neomajnost v veri, da pripada šoli prvenstveno kulturno prosvetna naloga. V celotni organizaciji vlada v tem oziru enotnost naziranja. Če pravilno sodim, bo to posledica neprestanih prizadevanj učiteljev — pedagogov in borcev za reformo, ki jih je stanovska organizacija pri njihovem delu vztrajno podpirala. Razpisala je celo nagrade za nove učne na-

V trenutku, ko izpolnjujemo svojo državljansko dolžnost in dajemo od svoje pre-majhne plače naši skupni državi in vsem njenim prebivalcem brez izjeme na korist naš denar, z obžalovanjem ugotavljamo, da slične in popolne enakosti ni pri državljanskih pravicah, to je pri učiteljskih prejemkih. Sleherni jugoslovanski učitelj služi tej državi, vzgaja njeno mladino in jo tako duhovno bogati, napravlja moralnejšo, kulturnejšo in gospodarsko donosnejšo.

Vsi učitelji smo si v delu in v stanu enaki. Neenakost in s tem krivico pa povzročajo izbirna napredovanja. Ako je avtomatično napredovanje formalno ukinjeno, slej ko prej obstoja še vedno moralna upravičenost do napredovanja po vrstnem redu, ki ga zdaj ni v črkah zakona, mora pa obstojati v moralni zavesti onih, ki ta posel upravljajo.

Nešteto pritožb, prošelj in pozivov je izšlo v tem listu. Nešteto krat je vodstvo našega združenja razložilo na pristojnih mestih škodljive posledice takšnega postopanja. Organizacija sama je napravila vrstni red učiteljskih napredovanj — rangno listo, — in je bilo obljubljeno, da se bodo napredovanja vršila po tem načinu.

Ko zdaj čitamo zadnja napredovanja od 26. maja, ugotavljamo, da smo bili v naših upih prevarani. Kajti, niso napredovali samo oni iz let 1931. in 1932., ki čakajo najdeli, temveč čitamo v ukazu o napredovanjih tudi imena, ki so dobila poslednjo skupino v letih 1933. in 1934.!

K tej ugotovitvi je vsako nadaljnje razpravljanje odveč. Vsi pozivi na moralno zavest, na državljansko enakost, na socialnost, pravičnost niso zalegli. Ostane dejstvo, da ako ne bo v tem letu novih napredovanj, da bodo že zdaj težko prizadeti čakali še eno leto in ako ostane ta praksa v čišli še za naprej, bodo čakali v nedogled.

Kljub vsemu ločimo državo od upraviteljev.

Zato dajemo državi, kar je njenega. Ob poslednji, sedanjih dajavi za narodno-obrambni sklad zopet izkazuje naš pogled na državno skupnost, revni in oškodovani potrjujejo svojo ljubezen do te zemlje.

Duje Budak

posledice v bodočnosti. Večkrat smo že spoznali, da so bile mnoge investicije naložene brez vsakršne koristi. Prav tako je tudi resnica, da se naša javnost samo pritožuje nad mizernim stanjem, v katerem se nahaja, nikoli pa se še ni posvetila proučevanju vsaj tiste literature, ki ji je doslej na razpolago in ki bi lahko marsikomu pripomogla do stvarnejšega gledanja na sodobno gospodarstvo. Brez pretiravanja lahko trdim, da večina ne ve, kako bi bilo treba gospodarstvo izboljševati, zaveda se le njegovega slabega stanja. In ni prav nič čudno, če nekateri na račun te ljudske nevednosti žanjejo poslednje dobrine, in to v času, ko bi bila nujno potrebna pomoč tistim, ki še vedno dajejo. Brez kriterija ni moči na nobenem polju kaj prida ustvariti, najmanj pa na gospodarskem.

Če pregledamo, katere misli se prerivajo k šoli za reševanje gospodarskih vprašanj, bi jih morda lahko razdelili na tri skupje.

Prva: moderna pedagoška, ki zajema vse življenje v njegovi povezanosti. To je struja, ki hoče odpirati oči za gledanje vsakterih problemov v njihovi pravi luči. Gospodarski problemi naj stopijo pred učena kakor stopajo v dnevnem življenju pred gospodarja. Tej struji je glavno razumevanje osnovnih gospodarskih problemov, ob katerih se naj razvija kritično gospodarsko mišljenje. (Kdor je pregledal Vrančev in Dolganov učni načrt, je lahko opazil, da sta pisca na povsem življenjski način združila kulturo z gospodarstvom.)

Druga: tehnološka skupina se zavzema za pridobitev nekaterih spretnosti, ki so potrebne za gospodarsko dejavnost. Učenci bi naj cepili v šoli, čistili drevje, čebelarili itd. Ta struja pa ni niti enotna. Nekateri so za to, da naj se vse vrši kot obvezni predmet v šoli; drugi so za to, da naj bi bilo tako delo osebna učiteljeva izbira za izvenšolsko delo.

Tretja: kmetijska ljudska šola. Pripadniki te struje bi hoteli narediti iz ljudske šole neke vrste nižjo kmetijsko šolo, ki naj bi bila kmečka po miselnosti in kmetijska radi priučevanja v gospodarskih spretnostih.

Preden pritrđimo tej ali oni struji, si moramo določiti izhodišče, da bomo pravilno usmerili pogled. Vsi, ki zahtevajo gospodarsko usmeritev šole, vidijo nered v gospodarstvu. Ker zahtevajo modernizacijo in povečanje proizvodnje, vidijo napako v proizvajalnem procesu. Njihov klic je: povečajmo proizvodnjo! V pravilno urejeni družbi bi bil takšen klic docela upravičen. Ako pregledamo možnost, do katere bi se proizvodnja lahko dvignila in če upoštevamo še dejstvo, da bi bilo treba deliti proizvode potroševalcem v tisti količini, kakor jih rabijo in ne v količini, ki jo morejo nabaviti, potem je brez vsega resnično, da premo proizvajamo. K temu pa je treba pristaviti, da tudi nepravilno razdeljujemo dobrine.

V sodobnem gospodarskem liberalnem sistemu ni prav za prav nobene urejenosti med proizvodnjo in potrošnjo. Te urejenosti ni niti pri panogah, ki jih je lahko letno določiti, še manj pa pri agrarni proizvodnji, ki jo je z ozirom na letino (suša, toča, poplave, slana itd.) zelo težko v naprej določiti. V sodobnem gospodarstvu pač neusmiljeno tlači zakon o ponudbi: več je pridelkov, cenejši so. — Obužane ljudske mase ne morejo kupovati toliko kmetijskih pridelkov, kolikor bi jih stvarno morale porabiti za hrano. Radi tega se večja količina ponudbe premožnejšim slojem, ki pa znižujejo ceno včasih na proizvajalne stroške ali še nižje. Ako bi v današnjem stanju proizvodnjo povečali, bi cena agrarnih produktov še padla. (V Ameriki sežigajo žito, da mu držijo višje cene!) Za modernizacijo proizvodnje, ki bi bila cenejša, pa danes kmetovalec nima potrebnih sredstev. Modernizacija je odvisna od industrije poljedelskih strojev, ki pa ustvarja v razmerju z agrarnimi produkti tako zvane škarje. (Škarje pomenjajo nesorazmerje cen industrijskih in agrarnih proizvodov. Neskladnost stalno narašča, mesto da bi se ublaževala.) Uvedba strojev bi povzročila novo brezposelnost poljedelskega delavstva, ki ga je danes v Sloveniji okoli 130.000.

Kdor hoče pravilno gledati na gospodarski položaj slovenskega kmeta, ga ne sme opazovati izoliranega od ostalega slovenskega življa. Za kritje raznih stroškov in za plačevanje davkov mora kmet proizvajati več kot

Usebnina:

Važen problem. — Odgovornim v premislek. — Učitelj in narodna obramba. — Učitelj in gospodarstvo. — Vrnitev odtegljajev, vplačanih za »Zvezo nabavljanih zadrug v Beogradu«. — Pod zastavo verbalizma? — Malo pojasnila. — Po dvajsetih letih. — Prof. Dolfe Lapaine je umrl. UČITELJSKI POKRET: Slovenski učiteljski pokretaji na tečaju za vitalno statistiko v Zagrebu. Splošne vesti. — Kaj vse pišejo. — Učiteljski pravnik. — Mladinska matica. — Učiteljska tiskarna. — Učiteljski pevski zbor JUU Emil Adamič. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

potrebuje, da z izkupičkom za prodane proizvode poravnava svoje obveznosti. Kmetov položaj je v največji meri odvisen od gospodarskega položaja njegovih kupovalcev.

Kdo kupuje od kmeta? Nad polovico poljedelskih rodbin v Sloveniji, ker nima dovolj zemlje (vsi obrati do 10 ha), obrtniki in trgovci, državni uradniki in upokojeniki, delavci in razni poklici. Vseh takih rodbin bi bilo v Sloveniji okoli 153.832. (Glej Uratnikovo statistiko v knjigi »Socialni problemi slovenske vasi«!) Ako pregledamo posamezne skupine po njihovem ekonomskem položaju, potem vidimo, da bi lahko samo trgovce, večje obrtnike in rentnike prišli med dobre odjemalce, ki trošijo toliko, kolikor je potrebno, dočim se nabavajo vsi ostali v slabem gospodarskem položaju in trošijo manj kot zahteva življenjski standard. Posebno kvarna je posledica nizkih mezd industrijskega delavstva. To bi moralo kmetu vračati denar, ki ga je izdal za industrijske izdelke. Radi skrajnih nizkih mezd in velikanskih dobičkov tvorničarjev pa se povračajo le pičli zneski. Državno uradništvo bi moralo vračati z nakupom hrane od tok denarja ob priliki plačevanja davkov. Toda prav ta dva stanova skupaj z malimi posestniki so večinski in najslabši odjemalci. Jasno je torej, da se bo položaj kmetov izboljšal šele takrat, ko se bodo izboljšale razmere vseh ostalih stanov, ki kupujejo od kmeta.

Iz pravkar navedenega pa nam postaja jasno, da se bo tisto 100% izboljšanje, o katerem sanjajo nekateri »gospodarstveniki« in ki bi ga mogoče prinesli reformirani kmetijski pouk na ljudskih šolah, spremenilo v malenkostne promile. Šola ne more spreminjati vzrokov, ki so povzročili gospodarsko slabokrvnost odjemalcev.

Ako po vsem tem premotrimo uvodoma naznačene struje, moramo priznati, da je na pravi poti samo prva, moderna pedagoška, ker samo ta garantira za podvig splošne narobrazbe, obenem pa kritično premotriva vse

življenjske pojave, torej tudi gospodarske. Ko smo si v svesti pravega razumevanja nekoga stanja, potem se moramo nujno truditi, da najdemo še izhod iz njega. Razviti dialektično mišljenje, to je največji smoter prave nove šole.

Učiteljstvu pa se nudi prilika, da s študijem gospodarskih problemov znova in znova odkriva vzroke ekonomskega hiranja naše vasi. Z objavljanjem takega gradiva drami slovensko javnost in opominja k delu vse tiste, ki si vedoma zastirajo oči, hoteč zvaliti krivdo na neodgovorne ljudi; sebi pa pomaga do lažjega umevanja izobrazbenega dela ter najde v gospodarskih in socialnih razmerah opravičilo uspehov in neuspehov.

Iz vsega je končno umevno, da učitelj ne more biti noben kmetijski strokovnjak, ker ni njegova naloga, dvigati gospodarsko stanje, ampak dvigati splošno izobrazbeno raven. Naravnost smešno bi bilo, če bi kdo zahteval od učitelja, da spravi kmeta na noge. Ko je bila gospodarska kriza na višku ter so denarni zavodi skoraj počivali, nismo videli bančnega osebnja na kmečkih domovih, da bi pomagali dvigati in reševati kmeta; nismo videli, da bi zdravniki zastoj lečili bolne ljudi; nismo doživeli brezplačnih pravi; vse je šlo po starih tirih! Vsi stanovi in ustanove so pošiljali kmetu na pomoč eksekutorja. Samo učitelj se mora sredi vasi pečati z ljudsko prosveto, mora kmetovati, mora skrbeti za asanacijo vasi, mora neprestano zbirati prispevke, kakor da ni nobenega stanu izven učiteljskega in kmetijskega.

Ako se je učiteljstvo kljub vsemu preobremenjeno delu posvetilo gospodarskemu proučevanju slovenske vasi, polindustrijskega in industrijskega naselja, je s tem pač znova pokazalo, da čuti s slovenskim narodom in mu hoče pomagati.

Ko bi storili v preteklosti svojo dolžnost tisti, ki odgovarjajo za današnje stanje, bi jim danes ne bilo treba iskati nedolžnih žrtev.

V. Majhen.

Vrnitev odtegljajev, vplačanih za „Zvezo nabavljajnih zadrug v Beogradu“

Meseca februarja t. l. je »Učiteljski tovariš« priobčil v gornji zadevi objavo in navodila, kako doseči vrnitev imenovanih odtegljajev. Na to pobudo so se pravni nasledniki ne samo po učiteljih, temveč tudi po drugih umrlih državnih uslužbenih in upokojenih začeli potegovati za omenjene vrnitve.

Sedaj pa iz vrst prošnikov (-ic) prihajajo pritožbe, da so nekateri imeli precejšnje stroške, ker niso mogli izposlovati nekolkovanih potrdil; nadalje, da so vdove — rodbinske upokojenke, ki so dobile vrnitve možu odtegnjene vsote, prisilno postale redni plačniki v fond »Zveze«, t. j., da morajo vnovič same vplačevati za isti namen 36 krat po 5 din kot svoj prispevek in se jim po 5 din redno odteguje od mesečnih pokojninskih prejemkov. Slednjič se nekateri pravne naslednice — osebnne upokojenke pritožujejo, da po večmesečnem čakanju še niso dobile rešitve.

V nekem konkretnem primeru v zadevi »novega« odtegnjanja od rodbinskih pokojnin je »Zveza« izdala sledečo rešitev: »U odgovoru na Vaše pismo od 20. avgusta 1939 po predmetu objava od Vaših penzijskih prinadležnosti, javljam Vam, da se po čl. 70, tač. 4, zakona o zadrugah državnih službenika svakom pensioneru ili penzionerki ima obustavljati po Din 5.— mesečno i to za vreme od 36 meseci, do konačne naplate od Din 180.—. Ukoliko se oih Din 5.— nekoj penzionerki ne obustavlja, onda po svoji prilici postoji greška kod nadležstva, koje penzije likvidira i isplačuje, a takovu grešku ne može ovaj Savez odmah opaziti, niti ispraviti.«

Iz gornjega poročila sledi, da se je glede odtegljajev za »Zvezo« in vrnitve odtegljajev pojavila nejasnost, dvomljivost in ovira, ter je zato potrebno, da se o tem predmetu javno razgovorimo. Radi tega se usojam na tem mestu o tej zadevi povedati svoje mnenje:

Odtegnjanje za »Zvezo nabavljajnih zadrug v Beogradu« temelji na 4. točki člena 70. uredbe o nabavljajnih zadrugah državnih uslužbenecv iz leta 1920. Ta, 4., točka se je vnesla v to uredbo glasom čl. 14. dopolnilne uredbe o nabavljajnih zadrugah drž. uslužbenecv iz l. 1928, ter predstavlja nov vir dohodkov »Zveze«, oziroma novo vrsto temeljne glavnice, ki ima stalen dotok. (Gl. Uradni list, kos 9., z dne 28. jan. 1921. in Uradni list, kos 53., z dne 2. jun. 1928.) Ta, 4., točka člena 70. se glasi: »4. iz glavnice, ki se obrazuje z odtegljaji, in sicer po 10 (deset) dinarjev na mesec od prejemkov vseh aktivnih državnih uslužbenecv I., II. in III. kategorije in po 5 (pet) dinarjev na mesec od prejemkov vseh ostalih oseb, omenjenih v členu 1. te uredbe. Te zneske je odtezati v 36 mesečnih enakih obrokih izza dne 1. julija 1928. Za nove drž. uslužbence se začne odtezanje z dnem, ko se jim izplačajo njih drugi mesečni prejemki. Zneske odtezajo uradoma državne blagajne, pri katerih dobivajo omenjene osebe svoje prejemke ali pokojnine. Odtegnjene zneske vknjižujejo državne blagajne kot depozit Zveze ter jih vložijo v istem mesecu, v katerem se poberejo pri poštni hranilnici na čekovni račun Zveze nabavljajnih zadrug državnih uslužbenecv v Beogradu. To glavnico mora uporabljati Zveza prvenstveno za kreditiranje stanovanjskih in kreditnih zadrug.«

Ta točka 4. čl. 70. po mojem mnenju jasno določa:

1. Za depozit Zveze se je začelo odtegovati dne 1. julija 1928. in se je odtegovalo 36 mesecev po 10 ozi. po 5 din. V tej dobi se je odtegovalo prav vsem, ki so 1. jul. 1928. prejeli kakršno koli vzdrževalnino iz držav-

ne blagajne, torej tudi rodbinskim upokojenecem.

2. Če je v dobi od 1. julija 1928. do 30. junija 1931. bil drž. uslužbenec upokojen, mu je za ostali čas odtegovala izplačilna blagajna pokojnin (finančna direkcija), i. s. v vseh primerih po 5 din mesečno.

3. S smrtjo drž. uslužbenca, upokojenca je tudi prenehalo odtegovanje; zato je vsota odtegljajev bila šestokrat manjša nego 180 dinarjev.

4. Državnim uslužbenecem, ki so stopili v državno službo po 1. juliju 1928., se je začelo odtegovati od druge mesečne plače.

5. O »novih« upokojenih pa v citirani 4. točki sploh ni govora; iz tega sledi, da se jim ne sme odtegovati, kar se do sedaj tudi ni dogajalo, ozi. vsaj meni ni znan noben tak primer. In ravno na to 4. točko pa se opira »Zveza« v zgoraj citiranem rešenju. Njena razlaga točke 4. torej ne more biti pravilna, odtegovanje finančne direkcije pa radi tega ni utemeljeno. Pač pa bi fin. direkcija mogla in morala odtegovati tudi od »novih« rodbinskih pokojnin, ko bi imel podrtani stavek zgoraj citirane 4. točke vsebino: Za nove drž. uslužbence in upokojence se začne odtezanje z dnem, ko se jim izplačajo njih drugi mesečni prejemki ozi. pokojnine.

S § 24. Zakona o zadrugah drž. uslužbenecv z dne 3. nov. 1931. (Služben list, kos 75., z dne 28. nov. 1931.) je bil izpremenjen pogoj vrnitve odtegljajev, ter se ta izpremenjen odstavek glasi: »Tako odtegnjene vsote izplača Zveza na zahtevo po smrti tiste osebe, kateri so se odtegovali, njenim pravnim naslednikom.«

Ta člen pove jasno, da se odtegnjene vsote na prošnjo morajo brezpogojno vrniti pravnim naslednikom; tudi ni govora, ozi. opombe, da bi prejemniki vračila odtegljajev morali radi tega sami vplačevati v fond Zveze.

Navedeno odtegovanje od rodbinskih pokojnin torej po mojem mnenju in tolmačenju ni v skladu s tozadevnima uredbama in zakonom.

Glede priloge k prošnjam za vrnitev odtegljajev pripominjam: Mrliška lista ni treba kolkovati, zadostuje majhno potrdilo (listič) o dnevu smrti. Potrdilo pristojnega sodišča se nanaša samo na upravičenost prevzema vrnitve odtegljajev in se izda brezplačno in brez kolk. V tem pogledu poslujejo mariborski župni in sodni uradi brezplačno. — Prošnje se pošiljajo potom izplačilne blagajne na Zvezo v Beograd. — Natančnejša pojasnila lahko dajejo n. pr. strokovne organizacije, pri katerih so bili včlanjeni vplačniki, ozi. pri katerih so včlanjeni prošniki.

Z ozirom na zgoraj razloženo prosim, sekcija JUU naj blagovoli:

1. vse potrebno ukreniti, da se neutemeljena odtegnjanja od rodbinskih pokojnin ukinejo in storjena škoda popravi;

2. pri Zvezi doseči, da rešitev prošenj v zadevi odtegljajev ne bo zavlačevala;

3. delovati na to, da se izpremeni § 24. zakona o zadrugah državnih uslužbenecv iz leta 1931. in se naj glasi: »Tako odtegnjene vsote mora Zveza po smrti tiste osebe, kateri so se odtegovali, čimprej avtomatično izplačevati njenim pravnim naslednikom.«

Organizacija JUU se je vsedkar neustrahovano in požrtvovalno borila za stanovske pravice učiteljstva in je s tem v mnogih primerih koristila tudi drugim državnim uslužbenecem in upokojenecem; radi tega upam, da tudi v tem primeru uspeh ne bo izostal.

Purkhart Josip, Maribor

Pod zastavo verbalizma?

V pokojni Madžarski je bila navada, da so imeli tudi na enorazrednih otroci knjigo za vsak učni predmet. Oblikovno in vsebinsko so bile te knjige dokaj različne, imele so pa vendar neko skupno potezo: deca je bila srečna, ko jih je lahko odložila. Pristna tuja učenost je bila vsebina vseh teh »pomožnih knjig« in učitelj je bil svednik, ki je tožil in sodil v imenu te tuje učenosti.

Samo naša povojna revščina je bila vzrok, zakaj nismo dobili tudi v svobodni domovini enakih učbenikov. Povpraševanje je bilo namreč zelo veliko... učiteljstvo je pogrešalo po predmetih zbrano in sistematično razvrščeno obrazovalno gradivo... kakor nekateri roditelji v tablice, to baje najbolj poceni samoučilo vseh elementarcev.

Vse povojno propagandno delo za preusmeritev pedagoškega dela na ljudskih šolah je bilo vidno zaman, kajti bacil predvojnne miselnosti je ostal živ in sedaj, ko smo še res predaleč od urejenih gmotnih prilik, sicer se v bolj skromni obliki, toda že terja svoj delež pri podrobnem šolskem delu, pripravljaja pot za poplavo šolsko-knjižnega trga s priročniki predvojnega duha. Izposloval je že izdajo priročnikov za zemljepis in zgodovino, tem sledijo sedaj priročniki za praktična gospodarska znanja in če bo nas še nadalje ljubil dobri Bog, bomo dočakali dan, ko bomo imeli slovnice, računice, priročnike za poznavanje narode itd., itd.

Gmotna stran poplave s priročniki tudi ni malenkost, vendar ta zadeva nas zaenkrat ne zanima. Opozoriti pa hočemo na pedagoško in didaktično stran predmetne zadeve.

Znanja ne posredujemo, znanje si moramo prideltati, kakor pridelala kmetič krompir, koruzo, žito itd. Priznam pa, da obstoja tudi t. z. knjižno znanje, ki ni pridobljeno z lastnimi silami. Tako znanje prinaša plohe lepše, ali slabše zloženih besed, nima pa nobenega vpliva na naše mišljenje, hotenje in udejstvovanje. S knjižnim znanjem naš »jaz« nima nobenih trajnih vezi. Knjižno znanje je balast, katerega se prej ali slej iznebimo.

Vsak učitelj, ki je učitelj s srcem in z razumom, pomiluje deco, kateri je sojeno, da na pr. o papriki prejme naslednje obrazovalno gradivo:

»Paprika je rastlina, katero je treba presajati. Plod je različne oblike: valjast, okrogel ali stožčast in je zelene ali rumene barve, nekateri plodovi tudi pordečijo. Drobno seme je navadno jako pekočega okusa. Paprika se uporablja sveža, kuhana ali pečena. Ponček jo vlagajo v kis za zimo. Rdečo papriko stolčajo v prah in jo radi njenega okusa in duha uporabljajo kot začimbo.«

Same obupno prazne besede! Naj memorira otrok to besedilo in s tem s polno paro zaplove v vode verbalizma? Od takega dela pričakujemo razumno mlado generacijo?

Ako je res potreben »priročnik« temu ali onemu učitelju, naj bo, ljudje nismo enaki in v Rim imamo tudi več uporabnih poti. Toda če že pustimo, da roditelji trošijo de-

nar za priročnike, potem zahtevajmo pedagoška pomožna sredstva, katera imajo vsaj trohico onega duha, ki ga je dosledno in z veliko ljubeznijo predstavljala naša povojna pedagoška literatura in napredna šolska praksa! V sodobnem duhu sestavljen priročnik bi imel na primer o papriki naslednje besedilo:

Paprika

Izposodi si cenik domače trgovine z vrtnimi semeni!

Poišči v njem sliko plodov paprike in jih oblikuj iz gline ali iz plastiline! Poskusi oblikovati plod, kakršnega si že videl, pa ga ni v tvojem ceniku!

Določite poročevalce, ki bodo po ceniku govorili o navodilih kako je gojiti papriko, nadalje o sladkih in o ostrih vrstah paprike!

Sestavite načrt za gojitev paprike! Ako vam navodila v ceniku ne zadostujejo, poskusite dobiti več navodil iz raznih knjig, ki jih imate v učiteljski knjižnici. S primernimi navodili vam lahko postreže tudi domači vrtnar, ali gospa A., ki je znana gojiteljica paprike!

Deklice, male vrtnarice, poskusite izvesti sestavljen načrt, napravite beležke o opravljenem delu v svojih »Delovnikih« in ob priliki poročajte razredu!

Poskusite, koliko semen vzklji od 100 semenc, nadalje: koliko sadik vzgojite iz vrečice semen, ki jih prodajajo za en dinar! Naredite o svojih izkušnjah pismeno poročilo!

Delo, doživljaj, izkušnje, lastne misli, lastna sodba in vse to izraženo na svoj način, ne le ustno, to je pot do spoznavanja. Tako pridobljeno in memorirano besedilo ima vsebinsko ozadje, ni knjižna učenost. Če tako predeiam obrazovalno gradivo o papriki, potem jo tudi poznam. In za to gre! Za spoznavanje, za nabiranje izkušenj, iz katerih zgradi potem otrok svojo osebnost, svoj notranji — jaz. Toda k takemu spoznavanju reči ne prispevajo priročniki, s kakršnimi bašejo danes naš knjižni trg!

Pred kratkim je izšel priročnik za zgodovinski pouk v zaključnem razredu osnovne šole. Sedemdeset strani gosto tiskanega besedila na običajnem knjižnem formatu je pripravil avtor za naše 10 letne malčke samo iz enega predmeta... Kam plovemo? Ali bi od slej iz višje ljudske šole prihajali docenti za jugoslovanska vseučilišča?

Bili so časi, ko smo imeli za odličnjaka učenca, ki je kakor dober gramofon reproduciral iz raznih priročnikov nabrano besedilo. Danes je ta doba za nami, danes ljudska šola ni pripravljajnica živih gramofonov. Smo že odpeli slovenski učitelji nagrobno pesem verbalizmu, zakaj ključemo tedaj mričice zopet na beli dan? Zakaj silimo zopet pod zastavo verbalizma?

Kontler Julij.

Malo pojasnila

Na odborovi seji Slov. šolske matice v nedeljo dne 17. t. m. se je od strani našega celjskega poverjenika tov. Gobca podarjalo, da nekateri člani SSM niso razumeli opravičila, ki smo ga bili priložili našim v mesecu juniju razposlanim publikacijam, zakaj je Matica izdala za l. 1938. samo dve knjigi in ne treh, kakor se je prvotno obljubilo od strani odbora.

Da bo jasno na vse strani, dajam podpisani, pooblaščen od matičnega odbora, naslednje pojasnilo: Prvi vzrok je bil ta, da avtor »Geografije sodobne Evrope« ni predložil rokopisa, t. j. objubljenega nadaljevanja svojega dela (radi vzrokov, ki smo jih priobčili v okrajnici), a drugi, nič manj važni: »Odgovor na vprašanje, zakaj samo dve knjigi, ima gospodarski stržen« (citat iz okrajnice). V čem obstoji ta »gospodarski stržen«, naj pojasnjajo naslednje vrste!

1. Za l. 1936. je izdala Matica v aprilu l. 1937. Zbornik (24.165 din), Finkov Črtalni in pisalni pouk (11.485 din) in Vrančeve Osnove strnjene pouka (41364 din), t. j. tri knjige v skupnem znesku 77.014 din. Pisateljske nagrade so znašale 13.526 din, upravni in drugi izdatki 9860 din, Skupni stroški za l. 1936. 100.400 din. — Prejela pa je Matica za to leto na članarini 61.620 din (2054 članov!), podpore od banske uprave 4000 din in na prodajnih knjigah 2158 din, torej skupno 67.778 din, kar pomeni za l. 1936. primanjkljaja v znesku 32.622 din.

2. Za l. 1937. so v maju 1938. izšli: Zbornik (24.407 din), Zerjavov Sodobni zgodovinski pouk (25.835 din) in Prihodova Ideologija nove didaktike (7270 din), t. j. tri knjige v skupnem znesku 57.512 din. Nagrade pisateljem so znašale 11.787 din, upravni in drugi izdatki so bili 11.361 din. Skupni stroški za leto 1937. so torej znašali 80.660 din. — Temu nasproti je Matica prejela: na članarini 67.050 din (2235 članov!), podpore 2000 din in za prodane knjige 2370 din; skupno 71.420 din. Torej za leto 1937. premalo 9240 din.

3. Za l. 1938. smo razposlali v letošnjem juniju Zbornik (18.078 din) in Poljanec Pedagoško biologijo (12.925 din) t. j. dve knjigi skupno 31.003 din. Honorarji so znašali 7974 din in upravni stroški 8063 din. Skupni stroški za l. 1938. so bili 47.040 din. Za l. 1938. pa gre Matici na članarini 67.200 din (2240 članov!), knjig je prodala za 845 din, a podpore še ni prejela! — kar da skupno 68.045 din; torej je za leto 1938. prebitka 21.005 din.

Če slednji znesek primerjamo z obema primanjkljajema prejšnjih dveh let (t. j. 32.622 din + 9240 din) v skupnem znesku 41862 din.

tedaj znaša skupen primanjkljaj za zadnja tri leta (1936.—1938.) še vedno 20857 din, kar pa bomo krili — tako vsaj upamo — z obljubljenim podporo v znesku 10.000 din, deloma z našo gotovino v poštni hranilnici in deloma s prodajo knjig, s čimer pridemo po poravnavi našega dolga v tiskarni (okoli 16.000 din!) zopet na zeleno vejo.

Tako bo mogoče izdati Matici za l. 1939. običajne zopet tri knjige, seveda če bo tudi članstvo v polni meri storilo svojo dolžnost, to se pravi, če zberemo pod okrilje Šol. matice najmanj 2000 članov!

Da sta torej izšli za l. 1938. samo dve knjigi, smatram podpisani za srečo v nesreči, sicer bi se bila Matica s tako knjigo kakršna bi bila Bohinčeva Geografija (s številnimi dragimi klješji!) zadolžila letos z najmanj nadaljnimi 40.000 din, zlasti če pomislimo, da je stal že drobní prvi snopič (6% tiskanih pol) tega dela Matico nič manje kakor 22.153 din! Kako bi mogel sedanji odbor s takim dolgom stopiti prihodnje leto pred občni zbor in kateri novi odbor bi bil voljan prevzeti tako žalostno dediščino, je vprašanje zase!

Mislím, da sem v teh kratkih potezah pojasnil finančno stran naše Matice in s tem zadostno odgovoril na vprašanje: zakaj za l. 1938. samo dve in ne tri knjige! Slov. šolska matica je še vsako leto storila svojo dolžnost seveda v okviru svojih finančnih možnosti. Da smo šli pred leti v Vrančeve knjigo preko meje teh možnosti, smo to storili na splošno želja učiteljstva, sicer bi knjiga morda še danes ne izšla — če bi, pa gotovo ne v tej obsežnosti! V vsaki drugi založbi bi stala knjiga v podrobní razprodaji najmanj 100 din (primerjajte cene Mōderndorferjevih knjig!), Matica pa je Vrančeve knjigo s še dvema knjigama skupaj poklonila svojemu članstvu za bagatelo 30 din, v nadrobni razprodaji ji je pa določila ceno 40 din!

Če so torej člani Slov. šolske matice prejeli letos v juniju za l. 1938. v dveh knjigah nekaj manj nego druga leta, naj upoštevajo dejstvo, da so zato langa in predlansko leto prejeli publikacije, ki so po svojem obsegu visoko presežale to, kar bi jim sicer bila Matica dolžna dati za ceno 30 din!

Tako se je zadeva letos zavrnila. Upam, da ne v škodo članstva, Slov. šolski matici ozi. njenim financam pa gotovo v veliko korist!

V Ljubljani, dne 18. septembra 1939.

Pavel Plesničar, tč. blagajnik SSM.